

Прощання з ХХ-им століттям

Ален де Бенуа

Політономія - 2005-04-23

ХХ-те століття минуло. Власне кажучи, воно розпочалося у 1914 році, з Першої Світової війни; з падінням у 1989 році Берлінської стіни воно підійшло до свого завершення. Що можна сказати про це коротке століття? Що воно було століттям розчарованого натхнення та розбитих мрій? Ніколи ще в історії жодне століття не мобілізувало так як це. Ніколи ще не бачили стільки політичного завзяття, стільки возвеличення дії і боротьби, стільки фанатизму та рішучої волі творити новий світ в ім'я ілюзорних переконань.

Підняті руки і стиснуті кулаки визначили та опанували першу половину цього століття, час ентузіазму та пристрастей ? з крахом, руїнами та концтаборами у підсумку. Бога замінили світські абсолютні цінності, великі сутності, заради яких можна було жертвувати життям: партія, клас, раса, революція. Але світський Абсолют є суперечністю в собі. Все, що люди поставили на місце Бога, зазнало краху ? Бог, зрештою, не стає від того більш вартим віри. У другій половині століття на зміну пристрастям прийшли інтереси. Виник світ розчарувань, брехні та сумнівів.

Століття завершується дивним поєднанням байдужості та істерії. Втрачено справді багато часу.

Кінець ХХ-го століття означає набагато більше, ніж просто кінець століття: На початку третього тисячоліття завершується цілий цикл. Тому киньмо короткий погляд на історію. Історія Ancien Regimes, абсолютизму є передусім історією підйому та розвитку буржуазії. Вона перемагає у Французькій революції 1789 року, звалюючи дворянство в ім'я народу, а насправді дає народові нового пана. У ХІХ-му столітті переможний лібералізм, зростаюче значення сцієнтизму та індустріалізації, а також відчуження праці викликали законну реакцію: народження робітничого руху. Однак соціалізм незабаром скотився до марксизму, який заперечує ліберальний світогляд, але черпає з того ж джерела, що й він; марксизм винаходить нову форму деспотизму, яка поєднує одне з одним диктаторську політику і економічну одержимість. Впровадження у Росії комунізму у 1917 році викликає зворотну реакцію: фашизми намагаються подолати тогочасні розбіжності, що є вартим схвалення; але вони також і роблять помилки, занадто часто йдуть на компроміс з буржуазними цінностями і скочуються до ірредентичного націоналізму, мілітаризму, етатизму та расизму. Зрештою фашизми зазнають поразки внаслідок спільних дій ліберальних демократій та сталінізму. Комуністична система гине сама по собі. Ми повертаємося до вихідної точки, до початку: ліберальна буржуазія все ще існує, а народ відчужений більше ніж будь-коли .

Цей цикл, що добігає кінця, є циклом модерну. А криза модерну є у першу чергу кризою її основ: віри у прогрес; певності того, що економіка - це доля; переконання, що людина, залишена сама на себе та звільнена від усякої приналежності, неодмінно була б щасливішою та кращою. Сьогодні ж майбутнє наганяє страх, економіка проявляє себе як

тиранічна влада, а ?звільнений? окремих індивідуум залишається самотнім у позбавленому змісту світі, вразливим, без точки опори, розчарованим. Трьома стовпами ідеології модерну були ліберальна демократія, капіталістичний ринок та державна нація. І вони також перебувають у кризі. Поширення капіталістичного ринку приводить до постійно зростаючого перекошу між державами, у той час як у промислових країнах постійно збільшується кількість відторгнених; воно привело також до глобалізації економіки, щодо якої державні нації стають все більш безсилимими. У той же час широка інтернаціоналізація торгового обміну та фінансових трансферів робить систему вразливішою та дозволяє припускати можливі глобальні функціональні збої. Недовіра до традиційних політичних партій, криза народного представництва, пасивність громадян свідчать про вихолощення ліберальних форм демократії. Відродження колективних ідентичностей показує, що держави, які у майбутньому не погоджуватимуться ні з федералізмом, ні з принципом культурної самостійності, приречені на безконечні конфлікти.

Якщо цикл модерну завершується, тоді у новому столітті повинно виникнути щось нове. Передусім, XXI-е століття буде століттям нематеріальних течій: течії в царині комунікацій, фінансів та технології, які переносяться з одного кінця світу в інший за ?нуль часу?. Воно буде також століттям занепаду Америки та зростаючого значення ?нових? держав: Китаю, Росії, Індії, Ірану та Єгипту. Загнана в кут, Європа знову буде змушена зустрітися віч-на-віч зі своєю долею. Відбуватимуться війни небачених досі форм. Не вдасться уникнути великої міжнародної конфронтації, яка поставить під сумнів ?універсальність? західних цінностей.

Вже зараз є фактом інтернаціоналізація цієї проблематики. Спогади про минуле століття можуть живити мабуть лише марні сподівання; йдеться не про те, щоб знати, як запобігти настанню нового світового порядку, а як створити цей порядок і який з конкуруючих проєктів нового світового порядку переможе. Потрібно знати, чи буде успішною переорганізація та узгодження живих спільнот або чи прес уніфікуючої глобалізації назавжди розчавить різноманіття культур та народів. З одного боку, економіка, фінанси та технології. З іншого - політичні та релігійні, культурні та соціальні сили опору. З - на даний момент - чотирма суттєвими питаннями. Як відновити соціальні зв'язки, якщо відомо, що економічне їх знищує, а політичного не вистачає, щоб їх створити? Яким є вихід з так званої ?цивілізації праці?, якщо робота більше не є єдиним носієм соціальної інтеграції? Яким чином організувати базову демократію, яка була б побудована на участі усіх у громадському житті, тобто на відновленні громадянства? І врешті-решт: у який світ ведуть нас комп'ютерні симуляції, ?віртуальні реальності?, які формуватимуть щоденні рамки нашого завтрашнього життя?

Сьогоднішнє суспільство розчиняється. Оскільки воно не народжує нічого нового, воно використовує всю свою історію. Воно натикається на свої власні межі. Звичайно в такому випадку говорять про декаданс. Але краще говорити про ліквідацію. І про нігілізм - при цьому потрібно зауважити, що нігілізм означає не тільки хаос, що він є як розкладом, так і багатообіцяючим шансом, як розпадом, так і провісником нового сполучення. Нігілізм, каже Ернст Юнгер, - це тим моментом наприкінці циклу, коли новий порядок вже суттєво утвердився, а цінності, притаманні цьому порядку, ще не є видимими.

Якраз Ернст Юнгер є символом цього століття, людиною, що пережила ціле століття, яке

відзначилося вартою уваги трагічною послідовністю: солдат, робітник, повстанець та анархіст. Потрібно прислухатися до його голосу, який віщує наступному століттю вирішальну битву між богами та титанами.

У трактаті «Про біль», що з'явився у 1934 році в «Листях й каміння», Юнгер писав, що ми перебуваємо у становищі подорожніх, що довго йшли замерзлим озером, поверхня якого тепер тріскає через зміну температур. Поверхнева частина суспільних ідей починає дробитися, тоді як крізь щілини та тріщини темно виблискує глибина споконвіку наявних елементів.

У «Гордієвому вузлі» (1953) він так само писав, що боротьба між старими та новими світами по різні боки гордієвого вузла, між владою землі (Erdmacht) та вільним світлом завжди залишатиметься без переможця. Ця боротьба врешті-решт відбуватиметься не між іконами та ідолами, не між країнами, народами, расами та континентами, а у незмірному людині, у її найпотемнішому?».

Ален де Бенуа (Alain de Benoist) ? один лідерів європейської Нової Культури/Нової Правиці. Видає журнали ?Elements?, ?Krisis?, ?Nouvelle Ecole?.

переклав з німецької Олег Яцків

джерело: Alain de Benoist. Abschied vom 20. Jahrhundert/JUNGE FREIHEIT 07.01.00